

Duško MODLY¹

Prevenција nasilja nad djecom (kriminalistički aspekt)

Prevention Of Violence Against Children

Sažetak

U članku pod nazivom «Prevenција nasilja nad djecom» govori se, primarno sa stanovišta kriminalističke nauke o nekim općim mjerama prevencije organa represije, u vezi s tim nasiljem.

Uvodno se definira pojam nasilja nad djecom i daju osnovne karakteristike tog patološkog fenomena. Pod nasiljem nad djecom u članku se podrazumijevaju oblici destruktivne agresivnosti prema djeci upotrebom nelegitimne fizičke i/ili psihičke sile.

U prvom dijelu članka govori se o najvažnijim elementima koji danas prate nasilje nad djecom. Poznavanje tih elemenata važno je uz ostalo i radi boljeg razumijevanja predloženih mjera prevencije de lege ferenda. Upozorava se, da se kriminalistička procedura kod delikata nasilja nad djecom znatno razlikuje od kriminalističkih procedura kod drugih delikata. Karakter, priroda i okolnosti pod kojima se događaju delikti nasilja nad djecom determiniraju oblik i način rada organa represije, kao i krug činjenica koje treba otkrivati i dokazivati.

U drugom dijelu članka nabrajaju se prijedlozi nekih općih mjera prevencije u vezi nasilja nad djecom. Težište je stavljeno na procedure organa represije i zakonodavstvo. Naglašava se, da se planiranje, organiziranje i realizacija prevencije u slučajevima nasilja nad djecom mora temeljiti na naučno-istraživačkom radu. Upozorava se na važnost pravilnog odabira modela

¹ Dr. sc., redovni profesor na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu i profesor po pozivu na Pravnom fakultetu i Policijskoj akademiji u Zagrebu

operativnog kriminalističkog istraživanja u okviru kriminalističke procedure i postavljanje teorija o zločinu (kriminalistička diferencijalna dijagnoza). Posebno se ukazuje na nužnost provođenja nekih statističko-analitičkih tehnika u vezi s navedenim kriminalitetom. Autor smatra da suzbijanju nasilja nad djecom treba pristupiti kao neprekidnom procesu.

Članak je namijenjen proevstveno djelatnicima organa represije koji rade na suzbijanju delikata nasilja nad djecom.

Ključne riječi: *prevencija, nasilje nad djecom, kriminalistička procedura, procedure organa represije*

Summary

The article entitled «Prevention of violence against children» deals, from the criminalistic point of view, with certain general precautionary measures, primarily by repressive bodies, regarding violence against children.

In the introduction the term “violence against children” is defined and general characteristics of that phenomenon are given. In this article under the term violence against children forms of destructive aggression against children, using illegitimate physical or psychological force, are implied.

The first part of the article talks about the most important elements which today go hand in hand with violence against children. Knowledge of these elements is important for better understanding of suggested measures regarding prevention de lege ferenda. The attention is called to the fact that criminalistic procedure regarding offences of violence against children significantly differs from the procedure regarding other offences. The character, nature and circumstances under which criminal offences against children are committed determine the form and the procedure of repressive bodies, as well as the scope of facts that need to be discovered and proven.

In the second part suggestions of some general precautionary measures regarding violence against children are listed. The focus is on the repressive bodies procedures and legislation. It is emphasized that planning, organizing and implementation of prevention in cases of violence against children have to be based on scientific research. The importance of choosing the appropriate operative criminalistic investigative model and setting up theories about the crime itself is also pointed out. And especially stressed is the necessity of using certain analyzing techniques in connection with the above-mentioned criminal offences. The author believes that the suppression of violence against children should be regarded as a continuous process.

The article is intended primarily for the operatives of repressive bodies working on suppression of criminal offences against children.

Key words: *prevention, violence against children, criminalistic procedure, law enforcement agencies procedure*

1. Uvod

Nasilje nad djecom svih oblika, je realnost današnjice i ozbiljan kriminalni fenomen, galopirajući teror bez granica. Ono je danas globalni problem i izrazito sigurnosno pitanje vezano uz budućnost čovječanstva, jer djeca su naša budućnost. Društvena opasnost i štetnost nasilja nad djecom je vrlo velika i rezultira dalekosežnim posljedicama. To nasilje danas prati bezumnost nasilnika i velike psihofizičke patnje žrtava. Nasilje nad djecom je multifaktorski uvjetovan fenomen. Pri tome znatan broj nasilja nad djecom (po nekim autorima 2/3) odvija se unutar obitelji. Osnovna je značajka tih delikata korištenje sve većeg kvantuma agresije.

Nasilje nad djecom kao ozbiljan kriminalni problem, suočava organe represije, primarno policiju, s teškim i opasnim izazovima. To nasilje je tipičan primjer prikrivenog (latentnog) kriminaliteta. Da bi se otkrili, dokazali i uspješno procesuirali delikti nasilja nad djecom, prijeko su potrebne dobro organizirane, odgovarajući kadrovski ekipirane i profilirane i tehnički opremljene vladine i nevladine organizacije.

Nasilje, pa tako i nasilje nad djecom postojalo je oduvijek, ali danas je postalo ozbiljan društveni problem u svim zemljama svijeta. Nažalost, problemi nasilja nad djecom relativno su slabo poznati široj javnosti, ali i dijelu organa represije. Krivičnopravne, kriminalističke i druge procedure u slučajevima nasilja nad djecom zbog dobi žrtava i specifičnih načina izvršenja djela moraju biti modificirane i traže sudjelovanje velikog broja stručnjaka različitih profila i rangova. Metodika razjašnjavanja slučajeva nasilja nad djecom, kao specifičan obrazac postupanja (shema), zahtijeva multidisciplinarni pristup i poznavanje dostignuća mnogih nauka. Kriminalistička metodika istraživanja ovih delikata, znatno se razlikuje od metodika istraživanja drugih krivičnih djela. Karakter, priroda i okolnosti pod kojima se događaju delikti nasilja nad djecom i zlostavljanja djece na određeni način determiniraju oblik i način intervencije organa represije, kao i krug činjenica i okolnosti koje treba otkriti (dokazati) i razjasniti.

Ovlaštene službene osobe uključene u postupak suzbijanja nasilja nad djecom moraju uz ostalo vladati tzv. metakomunikacijskim ključevima. Tokom obrade slučajeva nasilja nad djecom javljaju se brojni ljudski, pravni, operativni, ekonomski, etički i drugi problemi. Ovlaštene službene osobe u najširem smislu tog pojma, često su pred brojnim izazovima. «Tamna brojka» je u porastu kao i broj delikata nasilja nad djecom, koji izazivaju osobit interes javnosti. Ovi delikti izazivaju osjećaj straha, osobne nesigurnosti i uznemirenosti kod građana koji su izravno ili neizravno uključeni u slučajeve nasilja nad djecom i imaju široko sociološko i društveno političko značenje, kao i posljedice.

Nasilje nad djecom danas, prati bezumlje nasilnika i velike psihofizičke patnje žrtava. Kako je istaknuto, skoro 2/3 delikata nasilja nad djecom odvija se unutar obitelji i ozbiljan je kriminalni fenomen. Ovo nasilje zbog brojnih subjektivnih i objektivnih razloga često ostaje neotkriveno i/ili neprocesuirano, jer se događa unutar zidova «nepovredivog» doma i privatnog života građana. Nerijetko je u takvim slučajevima pravo na privatnost iznad ostalih prava, osobito prava djece.

Široka je lepeza zlodjela različitog intenziteta i obima na štetu djece. Ona se kreću od uvreda, raznih oblika ugrožavanja osobne sigurnosti, napada na osobnu slobodu, raznih psihofizičkih zlostavljanja u dijapazonu od lakih do teških tjelesnih ozljeda, pa sve do ubojstava. Pri tome je često teško povući razliku između nasilja nad djecom i zlostavljanja djece. Ovlašteni službenici organa represije sve teže se snalaze u lepezi nasilja nad djecom. Društvo u kojem živimo ili ne prepoznaje nasilje nad djecom ili ga prekasno prepoznaje. U zadnje vrijeme zbog nemoći vladinih i nevladinih organizacija koje rade na suzbijanju nasilja nad djecom, javlja se tendencija prebacivanja odgovornosti na djecu.

Svjedoci smo svakodnevnog ubrzavanja (akceleracije) u biološko-psihološkom sazrijevanju djece, njihovom odgoju i njihovoj sve većoj informiranosti. Tjelesno i psihičko ubrzanje u razvoju djece, je fenomen današnjice, koji otvara nove brojne probleme. Nažalost, izgleda da društvo nema ni vremena ni volje da se bavi problemima djece, kojima se previše ne bave ni roditelji, ni škola.

Izuzetna društvena opasnost krivičnih djela s elementima nasilja nad djecom, brojni složeni kriminalistički, kriminološki, viktimološki, krivičnopravni, sociološki i psihološki problemi, a u krajnjoj liniji i pravno-dogmatski, koji se s tim u vezi javljaju traže, kako je navedeno, multidisciplinarni pristup. Nažalost u vršenju nasilja nad djecom danas, sudjeluju osobe sve niže životne dobi. «Bullying», nasilje među djecom je u ekspanziji. Izgleda da nasilništvo postaje standard ponašanja mladih ljudi, kojima u formiranju ličnosti, kako je istaknuto, ne pomažu ni roditelji, ni škola, ni društvo, nego samo ulica.

2. Nasilje nad djecom

U ovom radu pod pojmom «nasilje nad djecom» podrazumijevamo oblik destruktivne agresivnosti, često ekstremni oblik agresije, nelegitimnom upotrebom fizičke (tjelesne) i/ili psihičke sile protiv djece. On obuhvaća ponašanja kojima se nanosi fizička (tjelesna), psihička (emocionalna, mentalna) ili seksualna povreda ili patnja. Sila može biti primjenjena činjenjem ili nečinjenjem (propustom) ili njihovom kombinacijom. Razni oblici seksualnog nasilja nad djecom javljaju se kao pod tip fizičkog nasilja. U nasilje spadaju i prijetnje takvim ponašanjem. U silu spada i tzv. netjelesna sila kao što je upotreba hipnoze i omamljujućih sredstava. U širem smislu u nasilje nad djecom spadaju i razni oblici zlostavljanja i zapuštanja djece. Široka je lepeza zlodjela različitog intenziteta i obima na štetu djece. Ona se kreću kako je navedeno od uvreda, raznih oblika ugrožavanja osobne sigurnosti, napada na osobnu slobodu, raznih psihofizičkih zlostavljanja u dijapazonu, od lakih tjelesnih ozljeda, preko teških do ubojstava. Pri tome je teško povući razliku između nasilja i zlostavljanja. Od kriminalističkih karakteristika delikata nasilja nad djecom, ilustracije radi navodimo samo neke: (1) rijetko se radi o izoliranim slučajevima, (2) slučajevi se ponavljaju, često neravnomjerno i nepredvidivo, s eskalacijom grubosti, (3) nasilje je u pravilu praćeno zanemarivanjem odgoja i brige o djetetu, (4) delikti nasilja nad djecom javljaju se u svim društvenim sredinama, bez obzira na ekonomski ili profesionalni status sudionika, (5) habitus kod djece znatno varira itd.

3. Par općih napomena o kvalitetama zakonodavstva kojim se regulira područje nasilja nad djecom

1. Traži se specifično zakonodavstvo i prateća logistička potpora, danas, u vrijeme nasilničke kulture, osobito nad djecom,
2. Zakonska regulativa ne smije biti loša, manjkava i u praksi teško primjenjiva,
3. Zakoni moraju biti usklađeni s moralnošću tj. moraju biti moralni,
4. Zakoni ne smiju biti sterilni i previše apstraktni. Nerijetko je ogromna razlika između apstraktnih pravnih normi i njihovog oživotvorenja u praksi. Praktičari običavaju reći «Zakon je jedno, a život drugo»,
5. Zakoni moraju biti pravno-tehnički na zavidnom nivou i fleksibilni,
6. Zakoni moraju počivati na činjenicama, a ne osjećajima, jer je pravda iznad osobnih osjećaja. Moraju biti opće društveno prihvaćeni, jer su u protivnom osuđeni na propast. Zakon ne samo što mora biti dobar, nego i prihvatljiv za one koji ga primjenjuju i javnost,
7. Policiji se u zakonima daju sve manje ovlasti, posebno u odnosu na specifične istražne tehnike, a sve veće obaveze. Dobiva se dojam da se policija čuva kao stalni žrtveni jarac. Izgleda da politikom upravlja sve više duh pragme, a sve manje civilizacijska načela,
8. Stalno treba tražiti i nalaziti disfunkcionalne točke u zakonima,
9. Praktičari trebaju procijeniti valjanost zakona i njihovu primjenjivost u praksi,
10. Treba proširiti primjenu istražnih tehnika kod tajnih operacija (undercover operations), kada je riječ o nasilju nad djecom,
11. Sve češće se javlja inflacija zakonskih propisa koju prati antinomija tj. proturječje nekog zakona sa samim sobom, tako da se može tumačiti na dva proturječna načina,
12. Postavlja se i pitanje koji su izgledi modernog krivičnog prava u odnosu na običajno pravo koje ima dugu tradiciju i dio je usvojenog kulturnog ponašanja u određenoj sredini kada je riječ o raznim oblicima nasilja nad djecom? Danas se govori o kulturom reguliranom nasilju nad djecom. U okviru te kulture prevladavaju posjedovna hegemonija nad potomstvom i egzogamija kao oblik ekonomije seksualnosti. Iz navedenog proizlazi da službenici organa represije moraju dobro poznavati socijalne, kulturalne, religijske i druge čimbenike na području svog djelovanja,

13. Stalno treba preispitivati da li je zakonska regulativa manjkava, loša ili u praksi teško primjenjiva. Za prava žrtava trebaju jednako brinuti zakonodavac i nadležni organi itd. Izgleda da krivičnopravni sistemi i filozofija na kojoj počivaju nisu adekvatni stanju, kretanju i strukturi delikata nasilja nad djecom.

4. O procedurama organa represije kod nasilja nad djecom

Krivičnopravne, kriminalističke i druge procedure zbog dobi žrtava i specifičnih načina izvršenja djela moraju biti modificirane i traže učešće velikog broja stručnjaka različitih profila i rangova s raznim proceduralnim ulogama (savjetnici, pomoćnici, vještaci).

Zbog predmeta istraživanja kriminalističke metodike otkrivanja, istraživanja i dokazivanja delikata nasilja nad djecom znatno se razlikuju od kriminalističkih metodika kod drugih delikata. Karakter, priroda i okolnosti pod kojima se događaju delikti nasilja nad djecom na određeni način determiniraju oblik i način intervencije organa represije, kao i krug činjenica i okolnosti koje treba otkriti i razjasniti.

Organi represije ne smiju suzdržano reagirati na delikte nasilja nad djecom i moraju pokazivati dovoljno profesionalnog interesa. Traži se hitno reagiranje i obazrivo postupanje.

Kriminalističke procedure moraju imati karakteristike suvremenog obavještajnog rada. To diktira stručne i radne profile kriminalista koji rade na navedenoj problematici. Kriminalističke kontrole i obrade policije moraju biti kvalificirane i proaktivne.

Od organa represije traži se rafiniranost dokazivanja i elegancija izražavanja. Javnost traži da se počiniteljima «da» određena doza pravde.

Treba stalno poboljšavati aktualne kriminalističke i sudske procedure kao i specifičan komunikacijski i informacijski sistem kriminalista. Poboljšanje se treba odnositi kako na nivo, tako i dinamiku postupka (ritam operandi).

Sukob dokaznih teorija u kriminalističkim i krivičnopravnim naukama, osobito u području indicijalnih dokaza (tzv. dokazne činjenice) i kontrolnih i pomoćnih činjenica negativno se odražava na uspješno suzbijanje delikata nasilja nad djecom. Treba napustiti sve oblike formalističkog i šablonskog rada.

Kada je riječ o policiji traži se socio-preventivno djelovanje, a ne brzo intervenirajuće. Traži se proširenje upotrebe posebnih istražnih tehnika i multidisciplinarni timski pristup.

Treba izbjegavati nezgrapnost, dugotrajnost i mučnost postupka i stalno treba voditi računa o kronološkom poretku obrade slučaja itd.

5. Što prati nasilje nad djecom danas?

Problem nasilja nad djecom je danas vrlo aktualiziran, ali pristup ovom problemu u svijetu znatno varira i uvjetovan je općim društvenim i tehnološkim razvitkom u pojedinim zemljama i stupnjem osuvremenjivanja i modernizacije određenog tipa društva. Postavlja se pitanje: Kako uspješno suzbijati nasilje nad djecom kad je u nekim zemljama seksualna eksploatacija djece važna stavka u državnom budžetu? Nasilje nad djecom u svakodnevnoj praksi poprima različite oblike i ima mnogobrojne uzroke na nivou društva i pojedinaca, ali zato ima jedinstvenu posljedicu-unesrećenu djecu. Uspješna prevencija nasilja nad djecom traži poznavanje osnovnih kriminalističkih karakteristika delikata nasilja nad djecom. Rijetko se radi o izoliranim slučajevima. Slučajevi se ponavljaju često neravnomjerno i nepredvidivo, s eskalacijom grubosti. Kako je istaknuto, nasilje nad djecom je u pravilu praćeno zanemarivanjem odgoja i skrbi (brige) o djeci. Delikti nasilja nad djecom javljaju se u svim društvenim sredinama, bez obzira na ekonomski ili profesionalni status sudionika. Da bi se moglo razumjeti i pratiti prijedlog nekih mjera prevencije de lege ferenda u vezi s nasiljem nad djecom, potrebno je znati bar neke elemente koji danas prate nasilje nad djecom. Zato nastavno navodimo neke, po nama važne elemente:

1. Javnost ne vjeruje ili ne želi vjerovati da se nasilje nad djecom javlja u takvom obimu i na takav način kako ukazuju rezultati istraživanja i statistički pokazatelji, a kamoli u njihovom susjedstvu ili obiteljima. Krivična djela nasilja nad djecom često se promatraju

- previše stereotipno. Počinitelj može biti svatko. Često su to djeci bliske osobe. Zlodjela nad djecom, kako je upozoreno ne poznaju teritorijalne i kulturne granice,
2. Nasilnici nad djecom jednako su zastupljeni iz svih slojeva društva. Žene se sve više javljaju kao počinitelji,
 3. Iako je nasilje nad djecom vrlo rašireno, o njemu se malo govori i piše. Djeca žrtve teško dobivaju adekvatnu pomoć i podršku. Sve to rezultira šutnjom i prikrivanjem problema. Velika «tamna brojka» daje utisak da se nasilje nad djecom nalazi na marginama interesa društva i organa represije. Uzrok tomu mogu biti i brojni načini prikrivanja nasilja nad djecom, što komplicira njihovo otkrivanje i dokazivanje,
 4. Dijapazon dokaza (materijalne i personalne prirode) je često dosta skroman, a službenici organa represije ne vladaju dovoljnim znanjima iz izvanpravnih područja da bi mogli meritorno ocijeniti raspoloživi dokazni fond. Zanemaruju se socio-kulturalne implikacije naučnog i tehnološkog razvitka, iako svakim danom ulazimo u sve novije tehnologije dokazivanja, u kojima će unutarnje uvjerenje suca (conviction intime) imati sve manji značaj,
 5. Policajci kada rade na slučajevima nasilja nad djecom ne razvijaju dovoljno kreativnosti i nisu dovoljno mobilni,
 6. Počinitelj može biti svatko. Često su to djeci poznate i bliske osobe. Zlodjela nasilja nad djecom ne poznaju teritorijalne i kulturne granice. Riječ je o globalnom problemu,
 7. Djeca se boje otkriti nasilnike, jer im prijete ili kupuju njihovu šutnju i svoju slobodu na različite načine. Mnogoj djeci je usađen egzistencijalni strah da će se nešto strašno dogoditi ako nasilje izađe na vidjelo,
 8. Kod nasilja nad djecom treba razlikovati primarne i sekundarne posljedice. Prve nastaju samim nasiljem, druge zbog formalnih ili neformalnih reakcija na viktimizaciju djece. Psihičke i socijalne štete utječu na djecu i njima bliske osobe. Sekundarna viktimizacija djece uz ostalo nastaje, ako im se ne vjeruje ni u javnosti ni u provedenim postupcima. Nažalost krivična djela nasilja na štetu djece često se promatraju stereotipno,
 9. Životna dob žrtava, nedostatak ili neadekvatnost dokaza, demanti osumnjičenika, pa i društveni demanti čine često otkrivanje i dokazivanje nasilja nad djecom ekstremno teškim,
 10. Djeca, osobito mala ne poznaju primjerene riječi i izraze kojima bi izrazila što im se dogodilo. S druge strane sudionici u postupcima

- nasilja nad djecom iz vladinih i nevladinih organizacija često ne posjeduju znanja za dublje razumijevanje djece i ne vladaju alternativnim načinima komunikacije, koji su često presudni,
11. Koji puta država, društvo i organi postupka pretjerano uvažavaju privatnost i intimu obiteljskog kruga. Javlja se hipertrofija nepovredivosti doma i privatnog života. Možda upravo zato najveći broj nasilja nad djecom javlja se unutar obitelji (oko 2/3),
 12. Neadekvatna kaznena politika u pogledu visine kazni i preširoko korištenje olakšavajućih okolnosti u javnosti djeluju kao poruka toleriranja nasilja nad djecom,
 13. Građani ne reaguju na nasilje nad djecom, jer se boje da ih se ne optuži za raspad obitelji, ili se boje nasilnika, ne žele se «povlačiti» po sudovima, smatraju da su krivo protumačili događaj, čekaju da netko drugi prijavi slučaj, sumnjaju da dijete laže ili izmišlja itd. Dio pojedinaca je socijalno infantiln, ravnodušan prema problemima djece i sudbini društva, socijalno je pasivan,
 14. Rad na otkrivanju i razjašnjavanju nasilja unutar obitelji često je otežan strukturom obitelji, koja može biti vrlo kompleksna i komplicirana,
 15. Neki roditelji tendenciozno rade protiv svoje djece. Takav oblik emocionalnog nasilja promiče okolini,
 16. Nasilnici, osobito pedofili, često imaju jake kognitivne poremećaje. Neki su opako inteligentni, misle brzo i reaguju britko. Ovlaštene osobe koje su mentalno trome i prosječne ne mogu im se uspješno suprotstaviti. Tim više što pedofilska zlodjela ne poznaju teritorijalne i kulturne granice,
 17. Većina djece ne može i ne želi reći da su žrtve svojih roditelja,
 18. Sudovi pod pritiscima ljudskih prava skloni su zaštiti interesa optuženih, ali ne i žrtava. Optuženici se često prikazuju kao žrtve, a žrtve kao optuženici. Izgleda da je ušlo u modu, zahvaljujući nekim braniteljima, da se na sudu optužuju svi osim optuženih. Postupci nasilja nad djecom se često vode tako, da su djeca-žrtve dehumanizirane. Žrtvama se u pravilu ne može odmah pomoći, ali se može održati dostojno suđenje,
 19. Znatn broj procesuiranih slučajeva na početku ima utemeljene činjenične osnove koje se u toku postupka toliko iskrive da dječji kredibilitet biva potpuno razoren. Organi postupka koji puta izvode nehotično pogrešne zaključke iz činjeničnog supstrata tzv. paralozime, a koji puta i hotično. U ovom potonjem slučaju

- riječ je o prevarnim zaključcima ili sofizmima u svim oblicima logičkog zaključivanja,
20. Bez obzira o kakvim okolnostima nasilja je riječ, djeca ne prolaze bez određenog stupnja emocionalnog i psihološkog oštećenja uz tjelesno,
 21. Dugotrajna suđenja usađuju kod djece žrtava osjećaj krivnje i omogućavaju braniteljima da raznim smicalicama «muče» zakon i minimaliziraju karakter djela. Zbog neadekvatne reakcije društva na to nasilje, javlja se sekundarna viktimizacija djece žrtava i njihovih bližnjih. Sudionici u postupku često nisu emocionalno neutralni. Javlja se fenomen identifikacije sa žrtvom ili počiniteljem,
 22. Organi represije često previše suzdržano reagiraju ili delikte nasilja nad djecom promatraju previše stereotipno, skloni su šablonskom postupanju, zaboravljajući da se život ne da ukalupiti. Lažna svjedočenja sve više postaju pravilo, a ne iznimka. Izgleda da je prisutna demoralizacija u društvu,
 23. Standardi procedura organa represije i dinamika postupanja u znatnom broju slučajeva su neadekvatni, tako da nerijetko dječji kredibilitet biva razoren. Za neefikasnost organa represije često su krivi nemar, komocija i birokracija,
 24. Dio pravnih rješenja u vezi nasilja nad djecom prilično je apstraktan da bi ih organi represije mogli primjenjivati na optimalan način. Organi represije često se žale da je dio pravnih rješenja u vezi nasilja nad djecom neprimjenjiv u praksi i da ima sterilan karakter,
 25. Posljedice nasilja nad djecom znaju biti vrlo duboke i odražavati se i u odrasloj dobi. Takve osobe imaju nisku razinu samopoštovanja, loše socijalne vještine, ne znaju se izboriti za sebe, teško se dokazuju i imaju snažan osjećaj krivnje,
 26. Nasilje utječe i na djecu koja u njemu izravno ne sudjeluju. Obično se srame ili boje da ih ne zadesi ista sudbina,
 27. Nekoj djeci je nasilje nad vršnjacima zabavno pa preuzimaju modele ponašanja nasilnika. U nasilništvu prema djeci sudjeluju osobe sve niže životne dobi. Bullying je drama koja treba aktere i publiku koja podupire dramu. Pri tome treba imati u vidu, da su djevojčice sklonije perfidnijim psihološkim oblicima nasilja i zlostavljanja nego dječaci. Izgleda da nasilništvo postaje standard ponašanja mladih ljudi, kojima u formiranju ličnosti ne pomažu ni roditelji, ni škola, ni društvo, nego izgleda samo ulica,

28. Djeca zlostavljači uglavnom dolaze iz emocionalno hladnijih obitelji,
29. Sve je niža dob zlostavljača i zlostavljane djece,
30. Nasilnici prema djeci u obitelji su obično agresivno strukturirane ličnosti, nerijetko ograničene patrijarhalnim moralom i shvaćanjima,
31. U praksi se teško otkriva trajanje nasilja nad djecom,
32. Rijetke su slučajne žrtve nasilja,
33. Roditelji nasilje nad djetetom često opravdavaju odgojnim razlozima,
34. Uloga žrtve i deliktne situacije u procesu nasilja se često zanemaruje,
35. Razjašnjavanje nasilja nad djecom često prati tzv. oportunistički svjedoka. To su slučajevi kada se svjedoci ravnaju prema situacijama i prilikama, iskorištavajući ih sebi u prilog, bez obzira na etička i pravna načela društva čiji su pripadnici. Takvi svjedoci su skloni pasivnosti, ne žele kazivati, prikrivaju činjenice prešućivanjem (tzv. pasivno laganje) i očekuju da se krivični problem riješi bez njih. Idu linijom manjeg otpora, jer se ne žele nikome zamjeriti. To su moralno bezbojne osobe, kalkulanti. Karakterizira ih strah od posljedica svjedočenja, nezdravi karijerizam i ljudski egoizam,
36. Kod delikata nasilja nad djecom često se javlja pretjeran pritisak okoline na organe postupka,
37. Djeca su često žrtve nekonstruktivnih igara odraslih,
38. Čovjekova agresija prema djeci, za razliku od životinja, je pretežito maligna, što znači da obuhvaća po E. Frommu i destruktivnost i okrutnost, a ne benigna, jer ostavlja posljedice mnogo kasnije nego je učinjena. Djeca su često sputana u svom razvoju zbog nedostatka inhibicija destruktivnosti na strani onih koji trebaju brinuti o njima. To zna voditi u ubojstvo ili samoubojstvo,
39. Nasilje nad djecom ima danas centralno mjesto u genezi mentalnih poremećaja djece. Ono je njihov generator itd.

Prije nego nastavno ukažemo na neke mjere prevencije upozoravamo da danas u društvima postoji doza skepse u odnosu na efikasnost mjera prevencije.

6. Prijedlozi de lege ferenda nekih mjera prevencije nasilja nad djecom

U ovom dijelu neće biti riječi o prevenciji na širem društvenom planu tzv. primarnoj prevenciji, dakle, na razini socijalnog okruženja, niti o tercijarnoj prevenciji, koja uz ostalo dolazi do izražaja i kroz tretman. Govorit ćemo o prevenciji organa represije, primarno policije. Sekundarnoj prevenciji sui generis.

Pod prevencijom kriminaliteta vezanog uz nasilje nad djecom podrazumijevamo sistem mjera i aktivnosti usmjerenih na otklanjanje svih neposrednih, objektivnih i subjektivnih uzroka, uvjeta i okolnosti (stanja) koji pogoduju nastanku i vršenju nasilja nad djecom. Pri tome treba imati u vidu da u provođenju općih mjera prevencije sudjeluju svi društveni i državni organi.

Pored općih oblika prevencije kada je riječ o nasilju nad djecom, važnu ulogu igraju posebni oblici prevencije koje poduzimaju državni organi koji vrše funkciju suzbijanja kriminaliteta. Posebnu ulogu igra preventivna djelatnost policije. To je sistem energičnih i neposrednih točno određenih mjera i radnji protiv ponašanja kojima se ugrožava javna i individualna sigurnost države, pravnih osoba i pojedinaca. U okviru policijske prevencije treba identificirati faktore rizika od nasilja nad djecom i poduzeti mjere da se smanje. Pri tome se razlikuju: (1) neposredna policijska prevencija kao skup mjera i radnji u odnosu na stadij koji prethodi izvršenju krivičnog djela (ante delictum) i sve stadije koji slijede. Neposredna policijska prevencija je i postupanje prema osobi koja je počinila krivično djelo s ciljem da to više ne čini (postupanje post delicto). Riječ je o prevenciji kroz represiju i (2) posredna policijska prevencija koja se svodi na otkrivanje i presijecanje svih situacija, prilika i stanja koja dovode do ugrožavanja sigurnosti (javne), a ako ih nije moguće spriječiti, da ih se barem zadrži pod kontrolom. U okviru policijske prevencije koriste se isključivo kriminalistička sredstva i metode, svojstvene samo policiji. Policija mora stalno voditi računa o tome da nema uspješne prevencije bez naučnih spoznaja društveno patoloških fenomena koji su objekt prevencije, zato se naučna istraživanja javljaju kao imperativ. Problem kod prevencije je taj, što ljudi nisu odmah u mogućnosti vidjeti njene rezultate, niti su ih u stanju egzaktno mjeriti.

Policija treba stalno stanovništvo upoznavati s aktualnim problemima kriminaliteta vezanog uz nasilje nad djecom i poticati ga na promjenu ponašanja i navika koji mogu uzrokovati ili pogodovati tom nasilju. Nažalost teško je utjecati na stanovništvo da prihvati nužnost prevencije, da mijenja stečene navike i unosi nove navike u svoj život. To je vrlo složena djelatnost u okviru koje se nailazi na niz prepreka kao što su: strah od kriminaliteta i kriminalaca, želja za nemiješanjem u tuđe stvari, podozrivost prema policiji i sl.

Policija treba izraditi programe prevencije nasilja nad djecom. U osnovi riječ je u dugoročnim i godišnjim planovima. U okviru programa prevencije posebno treba koristiti sredstva javnog informiranja, postere i sl. Treba organizirati i specijalne kampanje. Pri tome čitavu preventivnu djelatnost policije treba pratiti naučno istraživački rad. Vidimo da su preventivne mjere policije usmjerene na sprečavanje društveno negativnih pojava i na stvaranje uvjeta da do takvih pojava ne dođe.

U okviru policijske prevencije koriste se pravila preventivne kriminalistike, njene posebne metode i sredstva. Specifičnost predmeta preventivne kriminalistike je u tome, što još nema krivičnog djela, nego se na temelju iskustva i prognoze djeluje prije njegove pojave (ante delictum). Težište unutar preventivne stavlja se na usavršavanje postojećih i pronalaženje novih sredstava i metoda naučno-tehničke prirode za sprečavanje kriminaliteta. Oni kriminalnoj i socijalnoj politici ukazuju na mogućnost profilaktičkih mjera. Preventivna kriminalistika treba optimalno koristiti podatke i informacije iz represivne kriminalistike i istovremeno razvijati oblike i metode preventivnog rada policije i drugih organa represije, te utirati puteve kriminalističkoj informatici i analitici i naučno verificirati brojna saznanja i iskustva iz preventivnog rada.

Nastavno će biti govora o nekim mjerama prevencije nasilja nad djecom de lege ferenda, prema prirodi kriminalnih radnji. Izučavanje osobnih svojstava učinilaca nasilnika i zlostavljača je jedan od uvjeta za prevenciju ovog kriminaliteta uz ostale elemente kriminogeneze kao što su mjesto, sredstvo i način izvršenja djela, motiv i sl.

Preventivno postupanje organa represije ne treba isključivo vezati uz ovlasti i predviđenost mjera u zakonima, čiji se sadržaji u pravilu odnose na represivne mjere. Preventivna djelatnost u zakonima sa represivnim sadržajima obično se razrađuje na općenit način. Uočeno je u svakodnevnoj praksi s tim u vezi, da to može umanjiti osobnu inicijativu i motiviranost službenika organa represije za preventivni djelatnost.

Stalno treba imati u vidu da prevencija i represija čine dijalektičko jedinstvo.

Predložimo slijedeće mjere prevencije:

1. Mjere kaznenopravne intervencije, koje su represivne i mahom neadekvatne, trebaju se primjenjivati paralelno s mjerama prevencije. U nekim slučajevima treba dati prednost tzv. quasi kaznenim mjerama (savjetodavnim, socijalnim i drugim). One su konstruktivne, a ne represivne prirode, društvene u značaju i adekvatne i blage u pristupu,
2. Planiranje, organiziranje i realizacija prevencije kada je riječ o nasilju nad djecom i zlostavljanju djece, mora se temeljiti na naučno-istraživačkom radu,
3. Treba pojačati specijalnu profesionalnu obuku (teorijsku i praktičnu) onih koji dolaze po službenoj dužnosti u kontakt sa slučajevima nasilja nad djecom,
4. Efikasan pristup rješavanju problema nasilja nad djecom treba obuhvatiti njegovo uočavanje i razumijevanje, niz društvenih intervencija u pravnom, socijalnom i obrazovnom sistemu i uključivanje niza organizacija, službi i stručnjaka iz vladinog i nevladinog sektora,
5. U svakom konkretnom slučaju nasilja nad djecom treba odabrati pravi model (shemu) istraživanja i postaviti pravilnu teoriju o zločinu (kriminalističku diferencijalnu dijagnozu). Riječ je o primjeni specifične metodologije kriminalističke procedure tzv. kriminalističkim metodikama, kao obrascima postupanja kod pojedinih grupa krivičnih djela nasilja nad djecom. Pri tome prevladavajuću ulogu imaju norme kriminalističke nauke,
6. Uspješna borba protiv nasilja nad djecom traži problemski i timski usmjeren rad organa represije. Riječ je o suptilnom i dugoročnom pristupu u sprečavanju navedene kriminalne

- pojave, koji mora polaziti od raščlanjivanja njegovih socijalnih razloga,
7. Ovlaštene službene osobe svih profila i rangova, koje rade na suzbijanju nasilja nad djecom moraju dobro poznavati i razumjeti metode rada, modele ponašanja sudionika, postojeće tipove nasilnika i objektivne manifestacije koje ih «demaskiraju». One moraju biti dobro i pravilno teoretski i praktički obučene i senzibilizirane i temeljito informirane o problematici na kojoj rade. Ovoj vrsti delikata mogu se uspješno suprotstaviti samo specijalisti-kriminalisti, a ne all round kriminalisti. Traže se vještine i razumijevanje specijaliziranog osoblja praktički obučenog za rad u slučajevima nasilja nad djecom. Rukovodioci trebaju raspolagati posebnom taktičkom naobrazbom,
 8. Radne i moralne kvalitete službenih osoba organa represije moraju biti na potrebnom nivou. U borbi protiv nasilja nad djecom i zlostavljanja djece traže se međunarodni standardi postupanja i što veća integracija tih organa u društvo. Ovlaštene osobe koje rade na suzbijanju nasilja nad djecom moraju razvijati maksimalnu kreativnost i biti što mobilnije,
 9. Otkrivanje i dokazivanje delikata nasilja nad djecom traži od ovlaštenih osoba policije složenu plansku i kontinuiranu djelatnost. Pri tome se traži problemski usmjeren i timski rad policije,
 10. Traži se upotreba posebnih istražnih tehnika uz primjenu raznih vještina u rješavanju emocionalnih problema na strani zlostavljane djece, ali i nasilnika. Multidisciplinarni timski pristup je imperativ. Proces kriminalističkog i pravnog utvrđivanja činjenica mora biti odvojen od terapijskog procesa. Krivični progon počinitelja i liječenje žrtava zahtijevaju različite tehnike i vještine. Riječ je o različitim ulogama,
 11. Postojanje ažurnih i točnih baza podataka u vezi pojava nasilja nad djecom je nužnost,
 12. Policija i drugi organi represije ne smiju suzdržano reagirati u slučajevima nasilja nad djecom i moraju pokazivati dovoljno profesionalnog interesa,
 13. Policajci moraju vladati tzv. interventnim tehnikama u kriznim situacijama kod nasilja nad djecom, osobito u obitelji,
 14. Organi socijalne skrbi zaduženi za brigu o djeci moraju djelovati proaktivno i reagirati prije nego ih se pozove,

15. Treba provesti edukaciju djece u vrtićima i osnovnoškolaca o nasilju odraslih i njihovih vršnjaka agresivaca i kako prepoznati nasilnike svih dobi i kako im se suprotstaviti. Kod djece treba razvijati osjećaj samopoštovanja, kako u sukobu s vršnjacima ne bi izgubili samokontrolu,
16. Uspješna borba protiv nasilja nad djecom traži problemski usmjeren i timski rad organa represije. Riječ je o suptilnom i dugoročnom pristupu u sprječavanju navedene kriminalne pojave koji mora polaziti od raščlanjivanja njegovih socijalnih razloga,
17. Od organa represije traži se hitno reagiranje i obazrivo postupanje prilikom prikupljanja relevantnih informacija i osiguranja dokaza iz svih relevantnih dostupnih izvora informacija. Pri tome službenici organa represije trebaju biti emocionalno neutralni, ali ne i neosjetljivi. Traži se problemski i timski usmjeren rad organa represije. Ti organi na navedenu problematiku ne smiju suzdržano reagirati,
18. Organi represije trebaju stalno preispitivati svoje organizacijske forme u skladu s novim koncepcijama održavanja visokog nivoa sigurnosti, koje moraju biti utemeljene na naučnim spoznajama. Traži se sinergističko preventivno-represivno djelovanje organa represije,
19. Policija treba stalno usavršavati standardne operativne procedure djelovanja u slučajevima nasilja nad djecom. Pri tome treba voditi računa o novim i dodatnim stupnjevima rizika za žrtve ili svjedoke, koji mogu nastati kao rezultat poduzete aktivnosti policije. Treba odabrati istražitelje prema njihovoj sposobnosti suživljavanja sa žrtvom (empatija),
20. U zadnje vrijeme policiji se daju sve manje ovlasti, a veće obaveze. Izgleda da aktualne vlasti čuvaju policiju kao stalnog žrtvenog jarca. Stječe se dojam da politikom upravlja duh pragme, a ne civilizacijska načela. Zato se javlja kao sumnjiva briga vlasti za humani profil policije. Policiji treba dati adekvatne ovlasti,
21. Razgovor s djecom žrtvama treba provoditi na način koji je pun poštovanja, profesionalan i neosuđujući. Treba izbjegavati bilo koji oblik pokroviteljskog djelovanja. Kad god je to moguće treba poštivati želju žrtve, pa makar je ona dijete, u smislu preferiranog spola ispitivača. Ispitivači moraju imati znanja iz područja nasilja nad djecom i zlostavljanja djece i biti

- osposobljeni za istraživanje delikata iz tog područja. Kadgod je moguće (i potrebno) ispitivač treba biti upoznat s bilo kojim kulturalnim, socijalnim ili religioznim čimbenicima koji mogu utjecati na žrtvine reakcije i njenu sposobnost uspostavljanja odnosa s ispitivačem,
22. Treba paziti da se u toku postupaka stravični i okrutni oblici nasilja nad djecom raznim načinima (izigravanjem propisa, lažnim svjedocima i sl.) ne transformiraju u akcidentalne slučajeve,
 23. Stalno treba imati u vidu da obitelji sve više postaju «oaze nasilja»,
 24. Kriminalitet vezan uz nasilje nad djecom traži specifično fleksibilno zakonodavstvo i posebnu logističku potporu. Sve više se osjeća potreba za ekološkim pristupom tom kriminalitetu. Treba na razini država proglasiti netoleranciju prema nasilju nad djecom i uskladiti zakone s moralnošću,
 25. Cjelokupni društveni sistem treba brže reagirati kada je riječ o nasilju nad djecom. Treba donijeti akcioni plan za zaštitu djece i formirati organe čija je obaveza praćenje i provođenje akcionog plana. Treba poduzeti i mjere da djeca budu vidljiva u društvenom životu zemlje i učiniti sve moguće da ih se maksimalno zaštiti od raznih oblika nasilja,
 26. Kada se djeca koriste kao personalni izvori informacija postupanje organa represije treba prilagoditi njihovoj dobi (uzrastu) i njihovom simultanom kapacitetu,
 27. Stalno treba voditi računa o tome da delikti nasilja nad djecom imperativno traže: (1) specifičnu metodologiju kriminalističke i sudske procedure tzv. kriminalističke metodike, kao specifične sheme (obraci) postupanja kod pojedinih kategorija krivičnih djela nasilja nad djecom, (2) da tu metodologiju pratiti specifično zakonodavstvo, (3) posebnu logističku potporu, (4) posebne mjere prevencije, (5) često korištenje stručnih osoba u svojstvu savjetnika, pomagača ili vještaka raznih stručnih profila, (6) usku suradnju različitih pravnih i fizičkih osoba, (7) hitno reagiranje i obazrivo postupanje prilikom prikupljanja informacija iz različitih materijalnih i personalnih izvora informacija, (8) adekvatan ritam operandi prilikom postupanja državnih organa i drugih sudionika u postupcima nasilja nad djecom, (9) primjerenu dinamiku suđenja i primjerene sudske standarde, (10) istoznačnu interpretaciju (dekodiranje) i ocjenu dokaza od

- strane organa postupka, (11) posebnu strategiju borbe protiv nasilja nad djecom, (12) razradu načina otkrivanja latentnih informacija i njihovo aktualiziranje itd. ,
28. Stalno treba preispitivati da li je zakonska regulativa manjkava, loša ili u praksi teško primjenjiva. Za prava djece žrtava trebaju podjednako brinuti zakonodavac i nadležni organi. Uvijek treba imati u vidu da je često riječ o ekstremnom nasilju koje prati ekstremna ekspresija predrasuda i stereotipa koji postoje u određenoj društvenoj zajednici od kojih nitko nije imun,
 29. Problem nasilja nad djecom ne smije se primarno tretirati kao isključivo pravni problem, nego kao sigurnosno-strategijski i taktički problem, jer se problem nasilja nad djecom ne može riješiti samo pravnim putem,
 30. U svakom konkretnom slučaju nasilja nad djecom treba izvršiti analizu kriminalnih aktivnosti (crime analysis). Riječ je o kompilaciji, pregledu i analizi informacija o nekoj kriminalnoj aktivnosti kako bi se utvrdili ključni čimbenici te kriminalne aktivnosti. Tradicionalna analiza kriminalnih aktivnosti uključuje njihovo raščlanjivanje na atribute, te otkrivanje obrazaca i eventualnih sličnosti i razlika, ali i primjenu numeričkih metoda kako bi se moglo predvidjeti kriminalne aktivnosti vezane uz nasilje nad djecom. Treba vršiti analizu trenda (trend analysis). To je tehnika kriminalističke analitike kojom se prikazuje pojavljivanje sličnih kriminalnih aktivnosti kroz određeno vrijeme. Treba vršiti i analizu vremenskog niza (time series analysis). To je tehnika kriminalističke analitike kojom se prikazuje pojavljivanje sličnih kriminalnih aktivnosti kroz određeno vrijeme u seriji. Nadalje treba vršiti i analizu zemljopisne (geografske) raspodjele (geographic distribution analysis). Promatra se učestalost i pronalazi obrazac pojavljivanja događaja na određenom prostoru. Kod ove analize treba pravilno definirati uzorak i seriju krivičnih djela. Slijedi primjena strategijske analize koja uključuje više analitičkih tehnika, kao što su: (1) procjena prijetnje (threat assessment), (2) procjena ranjivosti (vulnerability assessment), (3) upozorenje (warning) i sl. Treba permanentno provoditi analizu krivičnih djela (case analysis), kriminalnih aktivnosti (crime analysis), vremenskih nizova (time series analysis), statističku analizu (statistical analysis), predviđanje (forecasting), kriminalističko profiliranje (criminal investigative analysis or profiling), analizu indikatora

- (indicator analysis), analizu frekvencijske raspodjele (frequency distribution analysis) i sl. ,
31. Psihološko-psihijatrijsku pomoć djeci žrtvama nasilja treba organizirati tako, da je djeci potencijalnim korisnicima što bliža i neposrednija. Formalne procedure treba svesti na pravu mjeru,
 32. Treba voditi posebnu skrb o djeci koja spadaju u kategoriju tzv. rizične djece, koja su posebno izložena riziku nasilja. To su djeca s prirođenim malformacijama, djeca iz vanbračnih veza, hiperaktivna djeca, djeca s nedostacima u razvoju, ugrožena djeca, odgojno zapuštena djeca i sl. ,
 33. Treba raditi na očuvanju tradicije obitelji, vratiti obitelji položaj i ulogu u izgradnji mira i tradicije. Treba vrednovati tekovine lijepog obiteljskog odgoja i stvarati uvjete u kojima će obitelj biti temelj društva. Ne treba razbijati obitelji zbog nagađanja,
 34. Slučajevima otmice i nestanaka djece treba pokloniti punu pažnju i hitno postupati po saznanju, pri tome će odluke često trebati donositi na licu mjesta (in situ). Treba imati u vidu da djecu otimaju za bijelo roblje, trgovinu ljudskim organima, za sadistička izivljavanja i snimanja pornografskog materijala, za izvođenje ritualnih ubojstava i sl.
 35. Traže se visoki profesionalni standardi na strani svih koji sudjeluju u borbi protiv delikata nasilja na štetu djece. Riječ je o posebnoj deontologiji kao posebnom sustavu etičkih obrazaca u postupanju,
 36. Nacionalne strategije i dinamički programi borbe protiv nasilja nad djecom su imperativi današnjice. Preventivni programi moraju slijediti logiku kako osposobiti mlade da se efikasno suočavaju s nasiljem, te kako da vlastite konflikte rješavaju mirnim putem bez nasilja,
 37. Od policije se traži socio-preventivno djelovanje u okviru lokalne zajednice, a ne brzo intervenirajuće djelovanje,
 38. Organi pravosuđa i socijalne skrbi trebaju stalno podizati svoj stručni nivo u služenju pravdi i istini i interesima malih žrtava. Na taj način smanjit će se disparitet između prijavljenih slučajeva i onih koji su završili na sudu. Time se ujedno izbjegava i nepotrebna stigmatizacija prijavljenih osoba.
 39. Kaznena politika treba biti primjerena težini i okolnostima svakog konkretnog slučaja krivičnog djela nasilja nad djecom. Nasilnicima treba dati odgovarajuću dozu pravde,

40. Javnost i stručnjaci trebali bi pridavati veću pažnju preventivnim i edukacijskim programima, a ne oslanjati se na mjere represije,
41. Sve ovlaštene osobe, osobito policajci, trebaju biti pravovremeno i temeljito obaviješteni o taktici postupanja modernih nasilnika nad djecom, o tome kojim se tehnikama pristupa služe, kojim lukavstvima, kako se maskiraju i sl. i kako u konkretnim slučajevima postupati i koje «manevre» izvoditi,
42. Kod delikata nasilja nad djecom treba primjenjivati agresivnu taktiku i proaktivno djelovanje, a ne taktiku oklijevanja i iščekivanja,
43. Treba razvijati kulturu nenasilja i ulagati u edukaciju djece potencijalnih žrtava nasilja i terapiju kako žrtava, tako i počinitelja,
44. U policiji treba, tamo gdje ne postoje, osnovati posebne organizacijske jedinice za borbu protiv svih oblika nasilja nad djecom,
45. Treba poduzeti mjere za prevenciju povratništva. Jedan od načina je formalni ili neformalni nadzor nasilnika,
46. Dio liječnika opće prakse trebalo bi doškolovati u području traumatologije i psiholoških promjena koje ukazuju na nasilje nad djecom,
47. U slučajevima istraživanja serijskih delikata treba koristiti kriminalističke analitičke procese (analiza odnosa, toka događaja, toka aktivnosti, analizu telefonskih zapisa, vizualnu analizu i sl.) i izrađivati psihološki profil počinitelja,
48. Treba pojačati odgovornost pravosudnog sistema u smislu detekcije i sankcioniranja učinilaca krivičnih djela nasilja nad djecom. Trebalo bi proširiti primjenu istražnih tehnika predviđenih u zakonu o krivičnom postupku, osobito tzv. tajnih operacija i na slučajeve nasilja i zlostavljanja djece. Pozitivni propisi ne bi smjeli nepotrebno sputavati aktivnosti organa represije, osobito policije,
49. Treba osporiti učestala mišljenja kako su nasilja nad djecom sporadične pojave i predrasude kako biološki roditelji ne bi nikada naudili svom djetetu,
50. Prevencija u jasicama, vrtićima, školama, intenzivna edukacija javnosti, otvaranje centara za nezbrinutu djecu, revizija zakonodavstva, permanentna edukacija službenika represije, socijalnih radnika, medicinskog osoblja i drugih treba ići u korak sa suvremenim spoznajama o nasilju nad djecom,

51. Jedan od stalnih interesa psihijatrijske znanosti treba biti prevencija protiv nasilja nad djecom,
52. Treba stalno raditi na podizanju zaštite i pomoći zlostavljanoj djeci. Treba maksimalno senzibilizirati društvo i njegove institucije na planu psihosocijalne pomoći djeci žrtvama nasilja. Sve ovlaštene osobe svih profila i rangova vladinih ili nevladinih organizacija moraju zbog navedenog biti teoretski i praktično educirane, senzibilizirane i temeljito informirane o problematici nasilja nad djecom. Moraju dobro poznavati, razumjeti i vladati metodama rada,
53. Stalno treba imati u vidu da se rijetko radi o izoliranim slučajevima nasilja. U pravilu incidenti se ponavljaju, često neravnomjerno i nepredvidivo, obično s eskalacijom grubosti. Pri tome opseg, način i težina nasilja variraju,
54. Treba voditi računa o tome da su «tamne brojke» mnogo veće od statističkih pokazatelja, zato što je mnogoj djeci usađen egzistencijalni strah da će se nešto strašno dogoditi, ako delikti nasilja izađu na vidjelo,
55. Kriminalističke standardne procedure moraju imati sve karakteristike suvremenog modernog obavještajnog rada i treba ih stalno usavršavati. Treba imati u vidu da sigurnosni sistem u najvažnijim dijelovima čine ljudi i njihova psihologija, koja je podložna pogreškama. Dijapazon dokaza ne smije biti skroman,
56. Zlostavljanoj djeci nužno treba pružiti pomoć i sigurnost, inače se osjećaju napuštenima od svijeta,
57. Sve informacije koje su privukle pažnju ovlaštenih službenih osoba moraju biti pažljivo procijenjene (kriminalistička diferencijalna dijagnoza), jer precizna tvrdnja o nasilju nad djecom se ne može temeljiti samo na crtama ponašanja, koje mogu biti samo temelj za sumnju koja zahtijeva daljnje istraživanje,
58. Stalno treba imati u vidu da sa svakodnevnim novim spoznajama o dječjem ponašanju, nasilje nad djecom postaje vrlo složen i kontroverzan predmet postupanja,
59. Treba poznavati konzistentne i najčešće odgovore djece na traumu u vezi s nasiljem. Obično je riječ o: (1) strahu i generaliziranoj anksioznosti, (2) smetnjama spavanja, (3) slabom apetitu, (4) psihosomatskim smetnjama (glavo-bolja, bolovi u trbuhu i sl.) itd. To su najčešće kratkoročne posljedice. Može doći i do PTSP-a (post traumatskog stresnog poremećaja) s tipičnim

simptomima ponovnog proživljavanja traume, noćnih mora, izbjegavanja pod-ražaja koji podsjećaju na nasilje i dr. Dugoročne posljedice nasilja obično su: (1) nepovjerenje prema odraslima i vršnjacima, (2) nisko samopoštovanje, (3) depresija i suicidalno ponašanje, (4) loša kontrola impulsa, (5) primitivni mehanizmi obrane, (6) simptomi histerije itd.

60. Treba maksimalno izbjegavati sekundarnu viktimizaciju. Obično je riječ o neadekvatnoj reakciji socijalne sredine (obitelj, škola, policija, pravosuđe, zdravstvene ustanove, sredstva javnog informiranja i sl.). Ova viktimizacija nerijetko se javlja na komunikacijskom nivou npr. u slučajevima višestrukog ponavljanja opisa inkriminiranog događaja, nestručnog ispitivanja djeteta, osobito kada se nepotrebno insistira na detaljima nasilja,
61. Nasilje nad djecom nije privatna stvar nasilnika. Država i društvo dužni su intervenirati u svim slučajevima nasilja i zlostavljanja djece,
62. Stalno treba paziti da se državne i druge pravne osobe za vođenje skrbi o djeci ne jave kao mjesta nasilja nad djecom,
63. Treba imati u vidu da se uvijek može očekivati likvidacija djece žrtava nasilja, osobito ako su u nasilje uključene tzv. «ugledne» osobe. Na to ukazuju nestanci djece koja nisu nikada nađena, ni živa ni mrtva. Zato čim se zaprimi prijava o nestanku djeteta, osobito malog, treba poduzeti mjere tzv. «alarmantnog» traganja. Riječ je o hitnim mjerama traganja većih razmjera uz angažiranje javnosti i sredstava javnog informiranja. Roditelje ili druge osobe koje vode skrb o djetetu treba obavezati da u slučaju nestanka djeteta odmah obavijeste policiju, a ne da provode prvo neke svoje privatne istrage i provjere. Odbađanje podnošenja prijave o nestanku može biti kobno,
64. Nasilje nad djecom treba uvijek smatrati nelegitimnim, društveno neprihvatljivim ponašanjem prema djeci koje znači primjenu sile u najširem mogućem dijapazonu,
65. Treba imati u vidu da izloženost djece tzv. medijskom nasilju povećava toleranciju na nasilje nad djecom,
66. Treba izbjegavati javne sadržaje koji su neprimjereni, kada je riječ o nasilju nad djecom, jer se njima može trivijalizirati i minimalizirati problem nasilja nad djecom,
67. Uvijek, bez obzira o kom obliku procedure je riječ, treba pribaviti što više dokaza o nasilju, jer tada je olakšano dokazivanje djela i

- nema potrebe za sučeljavanjem djeteta-žrtve s počiniteljem, pa makar i posredno (preko tzv. linka),
68. Sve osobe koje rade s djecom trebaju biti osjetljive na promjene u ponašanju djece, osobito one, koje izravno indiciraju na nasilje nad djecom,
 69. Djecu treba poučiti kada se izgube da se obrate prvom policajcu ili osobi u koju imaju povjerenje,
 70. Potrebno je stalno razvijati primarnu prevenciju na razini socijalnog okruženja. Potrebno je razvijati i osjetljivost javnosti na nasilje nad djecom. Nasilje se ne smije tolerirati,
 71. Sekundarnu prevenciju potrebno je usmjeriti na rizične obitelji i roditelje, kao i sredine. Rano prepoznavanje rizičnih čimbenika i pravovremena intervencija neophodni su u okviru sekundarne prevencije. Potrebno je stalno educirati pripadnike zdravstvenih i socijalnih službi da se u svakodnevnoj praksi rutinski koriste raznim aprobiranim «screening» metodama u radu s obiteljima s kojima kontaktiraju, kako bi se otkrile potencijalno rizične obitelji i sredine,
 72. Treba imati u vidu da tercijarna prevencija kao tretman, tj. intervencija u slučajevima nasilja nad djecom u obitelji, ima izraziti preventivni karakter, jer smanjuje međugeneracijski prijenos nasilja. Cilj tretmana je sprečavanje ponavljanja nasilja i ublažavanje posljedica nasilja,
 73. Treba imati u vidu da su neki ljudi rođeni zli i nasilni. Zlo u tim ljudima nastavlja živjeti i kada su u zatvoru i kad izađu iz zatvora (povratnici od interesa),
 74. Zakoni i istina upravljaju našim životima i čine nas ljudima. Treba tražiti i naći disfunkcionalne točke u zakonima kada je riječ o prevenciji nasilja nad djecom. Često nije problem samo nedostatak «dobrih» zakona, nego je često problematična njihova prihvatljivost od strane organa represije i javnosti,
 75. Dio pravnih rješenja koji se odnosi na nasilje nad djecom i zlostavljanje djece prilično je apstraktan da bi ih organi represije mogli primjenjivati na optimalan način. Organi represije često se žale da dio pravnih rješenja u vezi s nasiljem nad djecom i zlostavljanja djece nije primjenjiv u praksi i da ima sterilan karakter,
 76. Kod nasilja nad djecom traži se rafiniranost dokazivanja i elegancija izražavanja. Pravda bi trebala imati svoj koncept. Pri tome treba imati u vidu da je ubitačno biti žrtva. Nažalost

postojeći sukob dokaznih teorija u kriminalističkoj i pravnim znanostima negativno se odražava na uspješnost borbe protiv nasilja nad djecom, osobito u području korištenja indicijalnih dokaza (dokaznih informacija, neizravnih dokaza) i tzv. kontrolnih ili pomoćnih činjenica,

77. Zadatak organa represije nije da samo slijepo primjenjuje zakon, nego i da pomažu ljudima. Službenici organa represije koji rade na slučajevima nasilja nad djecom, moraju imati izoštrenu intuiciju,
78. Suzbijanju nasilja nad djecom treba pristupiti kao neprekidnom procesu. Zato za zakonodavca trebaju imati veliki značaj odluke sudova (precedenti), jer su u neposrednom kontaktu sa životnom stvarnošću. Pri tome sudovi ne smiju nametati svoje modele dokazima,
79. Treba stalno poboljšavati aktualne kriminalističke i sudske procedure kao specifičan informacijski i komunikacijski sistem. Različite situacije i kriminalističko-pravni zadaci koji se postavljaju pred organe represije u vezi s nasiljem nad djecom zahtijevaju različite načine postupanja i misaonih aktivnosti (operacija) koje prate to postupanje. Pri tome treba imati u vidu da se psihološki pragovi spoznaje službenika organa represije u neformalnom i formalnom postupku stalno mijenjaju i ovise od niza čimbenika endogene i egzogene prirode,
80. Treba stalno poboljšavati razinu i dinamiku postupka (ritam operandi). U protivnom dokazi gube na snazi i autentičnosti, osobito oni iz personalnih izvora dokaza,
81. Treba se suprotstaviti tendenciji u krivičnim postupcima da su primarno usmjereni na zaštitu interesa optuženika. Unutar postupaka pred sudom optuženici se često prikazuju kao žrtve, a žrtve kao optuženici. Izgleda da je ušlo u modu, zahvaljujući nekim braniteljima, da se na sudu optužuju svi, osim optuženih. Postupke u slučajevima nasilja nad djecom treba voditi tako, da žrtve ne budu dehumanizirane. Žrtvama se u pravilu ne može pomoći, ali se može održati dostojno suđenje. Došlo je vrijeme, osobito kada je riječ o zaštiti djece, da se kaže «stop» branjenju građanskih prava na način da zločinci imaju veća prava od svih nas,
82. Sudovi ne smiju dopustiti da obrana izvrće pravni sistem različitim manevrima, jer se time suđenje pretvara u farsu. Poznato je da je granica između činjenica i zakona često fluidna,

što često prati nezgrapnost, dugotrajnost i mučnost postupka, ali to ne smije biti isprika. Sud ne smije dozvoliti umanjeње dokazne snage činjenica koje su mu predočene, i na temelju kojih sudi i da na taj način obezvrijedi svoj rad i svoje znanje, rad i inteligenciju, ali i rad i znanje svih onih koji su prikupljali dokaze, istraživali i sl. Ne treba zaboraviti da je znatan dio nasilnika nad djecom i zlostavljača djece kada se nađe na sudu opako inteligentan, da misli brzo i reagira britko,

83. U procesu otkrivanja i dokazivanja nasilja nad djecom i zlostavljanja djece, danas u vrijeme «scientizacije» sudačkog odlučivanja, treba koristiti potreban broj stručnih osoba (savjetnika, pomagača) različitih profila i vještaka,
84. Osim što je dijapazon dokaza materijalne i personalne prirode često skroman, službenici organa represije često ne vladaju dovoljnim znanjima iz van pravnih područja u vezi nasilja nad djecom i zlostavljanja djece, da bi mogli meritorno ocijeniti raspoloživi dokazni fond. Zanemaruju se socio-kulturalne implikacije naučnog i tehnološkog razvitka, iako svakim danom ulazimo u sve novije tehnologije dokazivanja, u kojima će unutarnje uvjerenje suca (conviction intime) imati sve manji značaj. Treba se čuvati da se u svakodnevnoj praksi, formalnoj i neformalnoj nepotrebno ne koriste eufemizmi,
85. Kod dokazivanja nasilja nad djecom traži se rafiniranost dokazivanja i elegancija izražavanja. Svaka pogreška u procesu, svaka sumnja da bi pravda mogla biti pristrana, svaka kriva presuda odražava se na pravdu, a kada pravda zakaže potkopava se povjerenje u državu, u vladajući sistem. Nažalost povremeno, kada je riječ o nasilju nad djecom i zlostavljanju djece izgleda da pravda nema svoj koncept. Ne smije se dozvoliti da se suđenje pretvori u igru strategije i trikova, niti da se rekonstrukcije provode na način, da predstavljaju nagađanje istine, tako da se istina koji puta javlja kao iluzija. Sigurnosni sistem u najbitnijim dijelovima čine ljudi i njihova psihologija, koja je podložna pogreškama. Pogreške treba svesti na minimum, jer riječ je ipak o profesionalcima,
86. Ne smije se odugovlačiti s postupcima, jer dokazi vremenom «izbljede». Pravosuđe se ne smije previše baviti kozmetikom i modnim trendovima u kaznenopravnoj politici. Sudovi ne smiju nesrazmjerno voditi više računa o pravu na obranu u odnosu na dužnost utvrđivanja i dokazivanja istine i krivnje onih koji su

- ušli u kažnjivu zonu. Suvremena društva moraju se braniti pred suvremenim zločinima među koje spada i nasilje nad djecom i zlostavljanje djece. Došlo je vrijeme da se službenici organa represije u svakodnevnoj praksi pridržavaju načela da interesi žrtava ne smiju biti manji od interesa počinitelja (zločinaca),
87. Policija mora stalno preispitivati svoje organizacijske forme u vezi s nasiljem nad djecom i zlostavljanja djece sukladno novim koncepcijama održavanja visokog nivoa sigurnosti koje moraju biti utemeljene na naučnim spoznajama. Traži se sinergističko preventivno-represivno djelovanje policije, što podrazumijeva permanentno preispitivanje postojećih organizacijskih rješenja i edukacijskih mjera,
 88. Policija treba planski pratiti sve oblike nasilja nad djecom. Njeni preventivni postupci u vezi s nasiljem nad djecom tek se razvijaju. Treba pravovremeno raditi «zemljopisni profil» delikata nasilja nad djecom, a zadatke policije treba klasificirati sukladno tom profilu. Treba provoditi adekvatnu specijalizaciju policijskih kadrova i adekvatno investirati u specijalizirane oblike policijskih snaga i edukaciju kriminalista stručnjaka,
 89. Policijski strateški koncept kod nasilja nad djecom mora polaziti od procjene «tamne brojke», jer otkriveni slučajevi nisu stvarni pokazatelj tog kriminala,
 90. U policiji treba izvršiti preorijentaciju u pogledu obujma i djelokruga poslova, metoda rada, mentaliteta i stila rada, napuštanje svakog oblika formalističkog i šablonskog rada,
 91. Sadržaje nastavnih planova i programa na policijskim učilištima treba prilagoditi potrebama suvremene policijske prakse na području nasilja nad djecom i zlostavljanja djece,
 92. Policajci u borbi protiv zlostavljanja djece moraju razvijati više kreativnosti i biti mobilniji. Pri tome odobrena logistička potpora ne smije oslabiti policijske snage. Kada je riječ o nasilju nad djecom policija mora istraživati u svim pravcima i nikada ne smije olako odustati,
 93. Treba vršiti stalnu analizu statističkih podataka i slabih točaka u represivnom aparatu. Pri tome naučna istraživanja na području nasilja nad djecom i zlostavljanja djece su imperativ vremena. Praktičari trebaju procijeniti valjanost postojećih zakona i njihovu primjenjivost,
 94. S djecom žrtvama nasilja treba suosjećati. Suosjećanje nije iracionalnost, to su dvije različite stvari. S djecom treba

- komunicirati na njihovoj razini, ali ne i ispod konkretne razine. Kako riješiti slučaj, ako se ne razumije žrtvu!,
95. Treba poduzeti mjere da se formalni krivični postupak usmjeri i na zaštitu djece žrtava nasilja, a ne primarno okrivljenika. Nezgrapnost, dugotrajnost i mučnost postupka kod nasilja nad djecom treba svesti na razumnu mjeru,
 96. Treba se boriti protiv neutemeljenih dvojbi u slučajevima složene problematike ocjene istinitosti iskaza djece, pogotovo kod delikata koji se zbivaju bez prisustva trećih osoba i kada ne postoje objektivni dokazi. Sumnje u točnost iskaza djece uzrokuju vrlo mučan položaj djeteta u postupku, dovode do neutemeljenih oslobađajućih presuda i znatnog smanjenja krivičnopravne zaštite djece. Treba razumjeti žrtvu da bi se moglo razumjeti nasilnika. Dosta je branjenja građanskih prava okrivljenika na način, da imaju veća prava od žrtava,
 97. Treba stalno imati u vidu kada je riječ o svjedocima nasilja nad djecom da je gubitak pamćenja u modi,
 98. Pomoću logike, mašte i iskustva ovlaštene službene osobe trebaju proširivati postavljene verzije (ad hoc hipoteze) o slučaju,
 99. Treba voditi računa o tome da nasilje nad djecom ostaje nasilje, bez obzira kada je prijavljeno,
 100. Stalno treba raditi na sigurnosnoj kulturi,
 101. Istraživanje nasilja nad djecom treba započeti na mjestu počinjenja djela (in situ),
 102. Ego, strah i sućut ne smiju voditi profesionalce koji rade sa deliktima nasilja nad djecom,
 103. Problem (pojavu) nasilja nad djecom ne treba promatrati isključivo kroz otkrivene ekstremne pojavne oblike te patološke pojave, nego treba imati u vidu sve ono što do te pojave u određenom društvu dovodi,
 104. Treba mijenjati samu strukturu kulture odnosa prema djeci, koja je u nekim područjima još uvijek arhaična. Odnos roditelja i društva (osobito škola) prema djeci u pravilu ima jaku represivnu notu. Treba istražiti unutarnju strukturu na relaciji dijete-roditelji i društvo i otkriti mjesta žarišta problema, kao i načine i intenzitet ispoljavanja nasilja,
 105. Mitologiju o roditeljskoj izvornoj ljubavi nad djecom treba detaljno ispitati zbog učestale pojave nasilja i zlostavljanja djece od strane roditelja,

106. Zakoni kojima se regulira područje nasilja nad djecom i raznih drugih oblika zlostavljanja djece kako je upozoreno, ne smiju biti sterilni. Osim što moraju biti pravno tehnički na visokoj razini, oni moraju biti i moralni. Oni trebaju počivati na činjenicama, a ne osjećajima i biti općedruštveno prihvaćeni, u protivnom su osuđeni na propast. Uspješna borba protiv nasilja nad djecom traži ne samo dobre propise nego i postupanje u skladu s njima. Zato je na zakonodavcu velika odgovornost, posebno ako se ima u vidu latinska izreka: « Quod non rite factum est, pro infecto habetur»-što nije učinjeno u skladu s pravom, smatra se da nije učinjeno. U borbi protiv nasilja nad djecom i zlostavljanja djece izgleda da sudjeluje previše lobotomiziranih birokrata, nesposobnih ljudi koji samo smetaju,
107. Treba stalno imati u vidu da se nasilje nad djecom ne može iskorijeniti samo pravnim i drugim mjerama represije, osobito danas u vrijeme nasilničke kulture,
108. O nasilju nad djecom ne smije se razmišljati samo u medicinsko-kliničkim okvirima. Nasilje nad djecom i zlostavljanje djece je kompleksan problem koji povećalo medicinskog promatranja ne može obuhvatiti u potpunosti. Medicinski pristup može ustanoviti samo razmjere i dubinu psiholoških i iz njih proizašlih organskih posljedica,
109. U istraživanju motivacijskog temelja nasilja nad djecom, odgoj treba uzeti kao važan element čiji je značaj vrlo velik u nastajanju te opasne i društveno alarmantne patologije. Nasilje nad djecom po najnovijim istraživanjima, nije posljedica individualnih poremećaja na strani pojedinaca-zlostavljača, nego je uvjetovano sociokulturalnim čimbenicima, a odgoj je jedan od najvažnijih među njima. U prevenciji nasilja nad djecom izmjene u odgoju daju ogromne izgledne za smanjenje izglednih, još većih posljedica. Potrebno je možda redefinirati i sam pojam nasilja nad djecom i zlostavljanja djece, osobito u sferi seksualnosti s aspekta što je normalno, a što patološko,
110. Za mjerodavnu i realnu procjenu nasilja nad djecom i zlostavljanja djece ne mogu se uzimati u obzir samo ekstremne, odnosno kliničke manifestacije tih patoloških pojava. Jer iz toga bi proizlazilo da je devijantno samo ono što nam je poznato i za što znamo kako je realizirano, neotkriveni pojavni oblici ostali bi u području «tamne brojke»,

111. Izgleda da do sada mnoge konzekvence kulture utemeljene na nasilju nisu ispitane u njihovom pravom obujmu i značenju. To treba biti objekt budućih istraživanja s širim kutom promatranja. Nasilje nad djecom je problem koji izaziva pažnju mnogih stručnjaka s područja zaštite osnovnih ljudskih prava, osobito prava djece. Nadamo se da će oni uskoro ponuditi javnosti odgovore na problem nasilja nad djecom i zlostavljanja djece,
112. Nasilje nad djecom imperativno zahtijeva osnaživanje postojećih organa i službi, koji po prirodi svoji poslova dolaze u kontakt s ovim problemom. Radi se, prije svega o policiji, tužilaštvima i sudovima. Obzirom na težinu posljedica za djecu-žrtve veću ulogu treba dati službama socijalne zaštite i nevladinim organizacijama,
113. Jedna od važnih funkcija vladinog i nevladinog sektora treba biti pomoć žrtvama nasilja i ohrabrenja i sigurnosti svjedoka koji su voljni svjedočiti o zlodjelima,
114. Konceptija suprotstavljanja nasilju nad djecom treba polaziti od spoznaje da je riječ o vrlo složenom problemu koji zahtijeva sveobuhvatni pristup za njegovo rješavanje. Taj sveobuhvatni pristup znači upravo interdisciplinarnost, odnosno timski rad stručnjaka različitih profila u što efikasnijoj reakciji na problem,
115. Istaknuto je da je problem nasilja nad djecom i zlostavljanja djece globalni problem. To traži usku suradnju organa i stručnjaka raznih zemalja na različitim nivoima. Težište treba staviti na iznalaženje najoptimalnijih oblika rada u vezi s navedenim problemom,
116. Da bi se moglo uspješno boriti protiv navedenog problema potrebno je definirati i redefinirati određene izraze i termine koji se koriste u borbi protiv nasilja nad djecom i zlostavljanja djece. Nedovoljno jasno i precizno definiranje izraza i termina onemogućava razumijevanje navedene problematike i adekvatnu reakciju na problem,
117. Kada se govori o nasilju nad djecom i zlostavljanju djece treba imati u vidu da je riječ o specifičnom obliku rizika kojima su izložena djeca. Ti rizici uništavaju kvalitetu života djece-žrtava, a koji puta i njihov život. Kada je riječ o rizicima, uvijek treba imati u vidu kako aktualne žrtve, tako i potencijalne. Treba voditi računa i o stupnju rizika. Često je teško medicinski kompletno sanirati žrtve do punog tjelesnog i mentalnog zdravlja. Time raste broj invalida u društvu sa svim posljedicama po društvo,

118. Sigurnost i dobrobit svjedoka, koji su često izloženi raznim rizicima zbog toga što žele svjedočiti, trebaju biti u prvom planu. Psihička stabilnost i otpornost svjedoka na pritiske trebaju biti predmet interesa nadležnih službi itd.

U ovom radu na problem nasilja nad djecom i zlostavljanja djece ukazano je primarno kroz optiku organa represije i prizmu kriminalističke nauke. Pri tome nije se potpuno moglo izbjeći osobno viđenje obrađene problematike od strane autora. Nacionalna strategija i dinamični programi borbe protiv nasilja nad djecom i zlostavljanja djece su imperativi današnjice. U borbi s navedenim kriminalitetom svatko treba odigrati svoju ulogu prema scenariju nacionalne strategije. Policija je možda posljednja karika u borbi protiv tog kriminaliteta. Ona se može manje-više uspješno nositi s posljedicama tog kriminaliteta, ali ne i s uzrocima kriminalizacije. Krajnje je vrijeme da počnu ozbiljno raditi sve institucije sistema koje su zadužene i osposobljene za borbu protiv nasilja nad djecom.

U ovom radu navedene su samo neke opće mjere prevencije protiv nasilja nad djecom i zlostavljanja djece. Postoje i brojne posebne mjere prevencije, ali one nisu bile objekt interesa u ovom radu, uz ostalo i zbog ograničenosti raspoloživog prostora. Iz sadržaja ovog rada proizlazi, da je rad prvenstveno namijenjen onima koji rade na problematici suzbijanja nasilja nad djecom i zlostavljanja djece u organima represije. Autor unaprijed zahvaljuje svim dobronamjernim čitateljima na eventualnim korisnim sugestijama i primjedbama kojima bi se unaprijedila borba protiv teškog društvenog zla koje se zove nasilje nad djecom i zlostavljanje djece.

Literatura

Zbog ograničenosti prostora navode se samo neki korišteni literaturni izvori.

Knjige, monografije, studije i dr.

1. Allen, C. (1991) *Women and men who abuse children: a comparative analysis*, Orwell, VT: The Safer Society Press, SAD,

2. Banjanja, S. J. (1990) The victim-offender relationship in family violence, University of Rayasth, India,
3. Briere, J. N. (1992) Child abuse trauma, Sage Publication, London,
4. Carter, P. I. i dr. (1991) Offences of violence, London, Waterlow Publishers,
5. Douglas, J. i Olshaher, M. (1997) Journey into darkness, New York: A Lisa Drew Book, Sribner,
6. Fromm, E. (1980) Anatomija ljudske destruktivnosti, 1 i 2 svezak, «Naprijed», Zagreb,
7. Greenfels, L. A. (1996) Child victimizers: violent offenders and their victims, U. S. Department of Justice, Washington,
8. Lanning, K. V. (1992) Child molesters: a behavioral analysis, SAD, Quantico, Virginia,
9. Masson, J. K. (1978) The pathology of violent injury, Edvard Arnold, London,
10. Modly, D. (1999) Kaznena djela protiv dostojanstva osobe i morala, FKN, Sarajevo,
11. Modly, D. (1999) Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa na štetu djece i maloljetnika-uloga stvarnih dokaza, Zagreb,
12. Modly, D. (1998) Priručni kriminalistički leksikon, Sarajevo, FKN,
13. Modly, D. i Korajlić, N. (2002) Kriminalistički rječnik, Tešanj,
14. Morgan, J. i Zedner, L. (1992) Child victims: crime impact and criminal justice, Oxford: Oxford University Press,
15. Pavišić, B. i Modly, D. (1999) Kriminalistika, Pravni fakultet, Rijeka,
16. Ramljak, A. i Halilović, H. (2004) Vitkimologija, Sarajevo,
17. Singer, M. (1998) Kaznenopravna odgovornost i zaštita mladeži, Globus, Zagreb,

Članci:

1. Jakovac-Lozić, D. (1999) Tjelesno i duševno nasilje nad djetetom, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2-3. ,
2. Jelačić, O. i dr. (1986) Dijete i maloljetnik kao žrtva nasilja, Naša Zakonitost, Zagreb,
3. Modly, D. (2001) Policija i nasilje u obitelji, Policija i sigurnost, br. 1-6, Zagreb,

4. Morain, C. (1994) When children molest children, *American Medical News*, br. 3. ,
5. Vulić-Prtović, A. (1990) Zlostavljanje djece - ekološki pristup, *Revija za psihologiju*, broj 1-2, Zagreb,
6. Internet i dr.